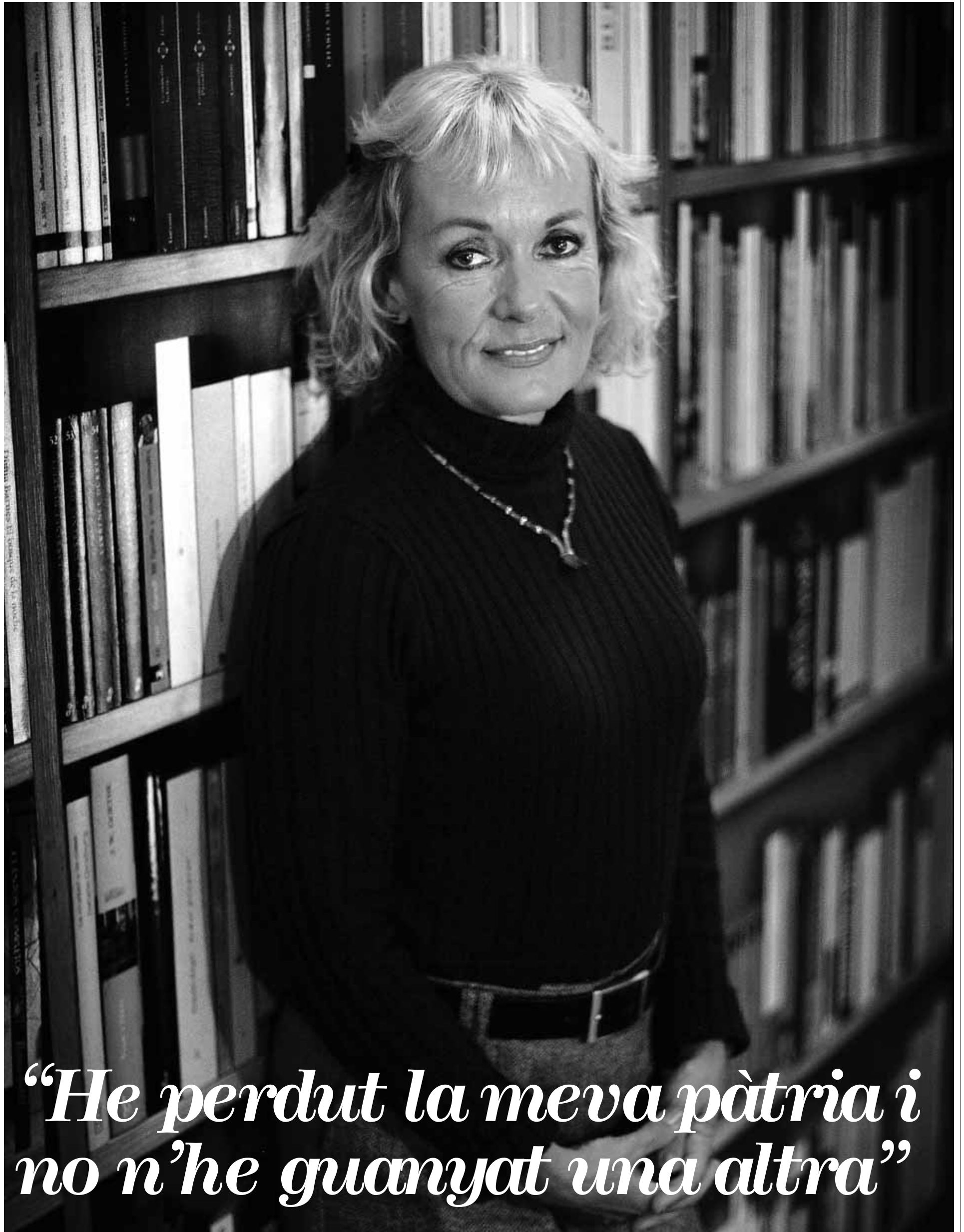

Monika Zgustova Narradora txeca

“He perdut la meva pàtria i no n’he guanyat una altra”

L'escriptora txeca retrata la història de Centreeuropa • A 'La dona silenciosa' (Quaderns Crema) Monika Zgustova mostra la vida interior d'una dona al segle XX • Entrevista de Francesc Bombí-Vilaseca • Fotografies de Xavier Bertral

Vostè portava tota la vida preparant-se per escriure *La dona silenciosa*...

És veritat, perquè aquí hi ha els temes que han sigut la part més important de la meua vida i la de la meua família, començant per la meua àvia i continuant pels meus pares i els amics... Tot el que envoltava la meua vida, i les converses que havia tingut amb la meua àvia i els pares... No sé si va ser Mallarmé que va dir que tot s'aboca en un llibre, i totes les meves vivències d'alguna manera s'aboquen aquí. Fa molt de temps que volia escriure sobre la meua àvia, i tot i que no hi surt ella el marc està agafat de la seva vida, d'una persona que neix en un castell a Bohèmia, que toca música i està molt a la vora de la música. La meua àvia és la néta d'un gran compositor txec, Bedrich Smetana, autor d'*El Moldava*, que també surt a la novel·la. També volia parlar de l'emigració dels meus pares i la meua, narrar el destí d'un emigrant i les sensacions d'una persona que marxa del seu país i se n'ha anat a viure a un altre, que en el fons ja no té cap pàtria. Tot això s'ha abocat en aquesta mena de nissaga familiar d'una mare i un fill. Després de temps de redactar-la, entre quatre i cinc anys, veig que d'alguna manera tot el que he escrit abans, tot i que no me'n desdic, eren exercicis davant d'una tasca que al començament se m'hauria fet massa gran, com és aquesta novel·la. S'ha de començar amb coses més petites.

Un cop ha escrit la novel·la que sempre havia aspirat a escriure, com es planteja continuar l'escriptura?

Quan la novel·la estava acabada i treballava en les tres versions ja se'm va acudir una altra novel·la. Potser és natural, Virginia Woolf descriu als seus diaris com sempre que passava a màquina una novel·la se li acudia la propera, i això em va passar a mi.

Serà molt diferent d'aquesta?

Hi està connectada però és més breu, com una novel·la de cambra, on el temps és més reduït i no hi ha tants personatges, i que parla bàsicament d'un sol canvi, i no com *La dona silenciosa*, que parla de deu. Tractarà de com la gent s'ha pogut avesar al canvi d'anar des de l'economia dirigida o marxista fins a l'economia de mercat i d'un règim totalitari comunista a un règim democràtic. Generalment es pensa que des que hi ha democràcia tot està solucionat i no hi ha cap problema, i no és així, per-

què precisament va ser llavors quan van venir molts problemes per a la gent, perquè quan hi ha un canvi històric, polític o social la gent sempre perd els punts de referència, els tenen arrelats en l'època anterior però ja no són vàlids per a la nova. És molt dramàtic i pot ser absolutament tràgic en la vida d'una persona. A través de la novel·la que ara estic escrivint investigo aquest últim canvi que s'ha produït a la història de l'Europa Central, i de fet en la literatura txeca em sembla que ningú ha escrit d'aquest canvi del comunisme al capitalisme, i potser a mi m'és més fàcil perquè tinc una mica de distància, perquè no hi estic ficada de ple.

Després de viure aquí des dels anys 80, fins a quin punt està connectada amb Txèquia?

Sento que he perdut la meua pàtria i no n'he acabat de guanyar una altra. Aquí visc molt a gust i hi estic molt bé i m'encanta viure-hi, no ho canviaria per res, però no em sento com una persona d'aquí. Millor, perquè sempre estic descobrint coses noves, i quan vaig a Praga, o a Txèquia també estic descobrint coses, allà estic com més arrelada en l'idioma, però la llengua ha evolucionat molt des que en vaig marxar, i els costums de la gent... Els punts de referència els tinc més aquí que allà.

La dona silenciosa va néixer inspirant-se en la seva àvia. Com era?

Hi va haver dues persones clau en la meua vida, una és la meua àvia, a l'època de la infantesa, i després va ser haver conegut

De la traducció a l'escriptura

Fa tants anys que Monika Zgustova viu a Barcelona i pren part de la seva vida cultural que pensàvem en ella com una escriptora catalana, sinó fos pel seu nom, per les seves traduccions i perquè a la seva obra literària se centra en la República Txeca, a més d'estar escrita en txec. El seu primer llibre va ser una biografia de l'escriptor Bohumil Hrabal, *Els fruits amargs del jardí de les delícies* (Destino, 1996), i no va ser fins al 2000 que va publicar la seva primera obra de ficció, *La dona dels cent somriures* (Proa), a la qual va seguir *Menta fresca amb llimona* (Proa, 2002). Zgustova va arribar a Catalunya als anys 80, després de marxar de la seva Praga natal: "Els meus pares, el meu germà i jo vam marxar de Txèquia a mitjans dels 70, amb 16 anys, vam emigrar als Estats Units. Per a mi era bàsic tornar a Europa, i vaig viure a París i d'altres ciutats, però aquesta experiència no em va acabar de convèncer del tot. Vaig venir a Barcelona i em va agradar molt l'ambient humà, sobretot, i vaig pensar que intentaria viure aquí un any, i ja m'hi he quedat". Aquí ha traduït més de quaranta títols del rus i del txec, entre els quals destaquen les versions a quatre mans de poemes de Marina Tsvetàieva i Anna Akhmàtova amb Maria-Mercè Marçal. Recentment ha publicat *El canto y la ceniza* (Galaxia Gutenberg / Círculo de lectores), en què torna a l'experiència de traduir les dues poetes russes, però ara en castellà i en col·laboració amb Olvido García Valdés. També ha fet una adaptació teatral de la novel·la *Les aventures del bon soldat Svejk*, de Jaroslav Hasek. *La dona silenciosa*, que s'ha publicat simultàniament en català (Quaderns Crema) castellà (El Acanalado) i txec (Odeon), parla "d'una època de canvis però en el fons retrata persones normals i corrents, que no aspiren a grans coses, que l'únic que volen és viure la seva vida tranquils. Tenir algun amor, tranquil·litat suficient per les seves lectures, per poder escoltar música i per als seus passejos, per tenir una família... el que vol tothom, però la història no els deixa. Fins i tot en les èpoques més dures pots viure el teu petit paradís, però ho has d'aprendre, perquè t'ho poden prendre tot, poden destrossar la teua vida".

Bohumil Hrabal. Jo passava els caps de setmana amb la meua àvia, que era una persona que havia nascut en un castell i que conservava molts dels costums aristocràtics, que a mi llavors m'emprenyaven i ara n'estic molt agraïda... Algunes coses que descriu a la novel·la, com això de tenir armadures i jocs de porcellana i copes de cristall tallat antics i un gran piano de cua en una caseta de la perifèria, és el que jo vaig veure, i també que l'anaven posant d'una casa més gran a una de més petita progressivament... Aquests detalls estan agafats de la meua àvia, però la història que explico és ficció. La meua àvia tenia llotges en els principals teatres de música i dos cops per setmana anàvem a sentir un quartet, un ballet, una òpera... I quan no ho fèiem anàvem a veure exposicions, o anàvem a un parc on la meua àvia m'ensenyava les flors i em parlava de la seva infantesa, de Smetana, de la música, de la cultura i totes aquestes coses. Llavors per a mi era normal, però ara m'adono que no ho és, que és una gran sort haver tingut una mestra com la que jo vaig tenir.

La dona silenciosa està impregnada del concepte de culpa. Tothom és víctima i tothom se sent culpable... Sí, però hi ha una diferència de mentalitat entre els mediterranis i els centreeuropeus. El que un mediterrani es pren a la lleugera i pot pensar que són coses que passen sense donar-hi més voltes, un centreeuropeu ho medita i analitza del dret i de l'inrevés, tot i que aquí també hi ha gent meditativa,

naturalment, i analítica, esclar. En aquesta novel·la es parla de culpa perquè els personatges travessen una època històrica tan difícil, de guerres, d'ideologies, i sempre han de prendre decisions noves i no sempre les prenen bé, algunes vegades poden ser equivocades o poden obeir a algun aspecte egoista. Quan has de prendre una decisió en una època difícil aquesta es pot tornar totalment transcendental, perquè pot tenir una gran influència en tot el teu destí i en les vides dels que t'envolten. En aquesta novel·la una decisió que ella pren, en part perquè no se sent prou apreciada, una petita inseguretat, desencadena tota una tragèdia.

Sobretot és coneguda com a traductora, i no tant com a escriptora. Creu que ser traductora ha tret protagonisme a la seva faceta d'autora?

No, al contrari. Crec que m'he dedicat durant molts anys a la traducció, tinc més de quaranta llibres traduïts, i evidentment és lògic que abans que res em considerin traductora. Com a autora considero que estic començant, vaig publicar la meua primera obra de ficció fa només cinc anys...

No havia pensat a ser escriptora?

Mai. Sempre he estat escrivint contes, al llarg de la vida, però eren més aviat per a mi, per aclarir potser algunes coses i per la gràcia de buscar la forma de les coses, però era el meu joc. Un dia vaig pensar que podria novel·lar els destins d'unes dones i d'aquesta manera demostrar el camí de la dona a través de tres segles, i aquesta experiència d'escriure prosa més llarga m'ha agradat i m'hi he quedat, i ara el fet d'escriure se'm fa imprescindible. No em defneixo mai com a escriptora perquè per a mi els escriptors són Shakespeare, Rilke, Goethe, Hrabal... Jo em defneixo com a autora.

Ha escrit la novel·la alhora en txec, català i castellà?

La primera versió la vaig fer en txec, però no la vaig polir del tot i vaig començar a fer les altres versions i aleshores el procés de polir, teixir i millorar l'anava fent no necessàriament en la versió original... Cadascuna de les versions és una mica diferent, una reescriptura l'una de l'altra. Les frases en català són més fluides i en castellà són més breus i potents, i hi ha alguna llicència... El capítol vuitè, per exemple, acaba de manera diferent en txec i en català, perquè tots dos finals m'agradaven molt i encara no sé quin és millor.